

PÖYTÄKIRJA

Ilmastopaneelin 9. kokous

Aika: 16.5.2017, klo 12:00–16:00

Paikka: Biokeskus 1, Sali 3109, Viikinkaari 9

Paikalla:

Paneelin jäsenet: prof. Markku Ollikainen (pj), Helsingin yliopisto, prof. Marja Järvelä, Jyväskylän yliopisto, tutkimusprof. Maria Kopsakangas-Savolainen, Oulun yliopisto, tutkimusprof. johtava ekonomisti Marita Laukkanen, VATT, assistant professor Heikki Liimatainen, Tampereen teknillinen yliopisto, prof. Lassi Linnanen, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, lehtori Ilkka Ratinen, Jyväskylän yliopisto, johtaja Jyri Seppälä, Suomen ympäristökeskus, tutkimusjohtaja Yrjö Viisanen, Ilmatieteen laitos.

Sihteeristö ja yhdyshenkilöt: ylitarkastaja Pirkko Heikinheimo, ympäristöministeriö, kansainvälisten asiain neuvos Aulikki Kauppila, maa- ja metsätalousministeriö, tohtorikoulutettava Sanna Lötjönen, Helsingin yliopisto, hallitussihteeri Janne Mänttari, liikenne- ja viestintäministeriö, neuvotteleva virkamies Juhani Tirkkonen, työ- ja elinkeinoministeriö.

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12:09.

2. Asialistan hyväksyminen työjärjestykseksi

Asialista hyväksyttiin työjärjestykseksi.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen

Edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin.

4. Tilannekatsaus

Ollikainen kertoi edellisen kokouksen jälkeisistä tapahtumista.

- Viime vuonna järjestettiin kansanvälinen kansallisten ilmastopaneelien tapaaminen. Nyt 5.5. on lähetetty sähköpostitse kirje yli 40 henkilölle noin 18 maahan, jossa kysellään kiinnostusta toiseen tapaamiseen. Tähän mennessä reaktiot ovat olleet positiivisia.
- Liimatainen kirjoitti luonnoksen liikennelausunnosta parlamentaariseen työryhmään ja siihen otettiin kommentit panelisteilta. Liimatainen oli myös paikalla esittelemässä lausuntoa.
- Paneelilta pyydettiin esitys Hinku-kuntien ja CLC:n Porvoossa 29.3. järjestämään tilaisuuteen. Ollikainen piti tilaisuudessa esityksen.
- Kestävän kehityksen paneelissa ei ollut ilmastopaneelin edustajaa paikalla.
- Ollikainen oli Sitran debatissa puhumassa.

- Suomen pääneuvottelija ja YM järjestivät katsauksen ilmastopolitiikasta. Ollikainen oli paikalla kommentoimassa.
- Ollikainen on antanut haastatteluja tiedotusvälineisiin
- Ollikainen on käynyt Keskustan ja SDP:n eduskuntaryhmissä puhumassa ympäristöaiheista.
- Liimatainen on ollut esillä mm. HS:ssä sähköautoihin ja niiden lataukseen liittyen. YLE:n pääuutisiin pitäisi myös tulla jotain, johon Liimataista on haastateltu taustaksi. Panelisteille tulee paljon taustoittavia puheluita.

5. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma

Tausta-aineistoja lausuntoa varten on tullut jonkin verran. Ratinen koordinoi lausunnon tekoa. Keskustelussa on nyt kolme asiaa: aikanaan esiin tullut panelistien mahdollinen jääviys, taustaselvitysten tilanne ja lausunnon luonne.

a. Panelistien jääviys

Ollikainen kertoi asian etenemisestä:

Lanki nosti asian aikoinaan esiin ja kehotti pohtimaan, miten jääviys tässä näyttäytyy, kun ollaan oltu monessa suunnassa Kaisussa mukana. Ajatuksena oli olla yhteydessä oikeuskansleriin ja pyytää sieltä tulkintaa. Oikeuskanslerin viraston aikataulut olivat kuitenkin liian tiukkoja. Tämän jälkeen tehtiin tiedustelu OM:n suuntaan YM:n juristin avulla. OM:ltä pyydettiin mahdollisuutta keskustella tilanteesta, jossa paneelin jäsen on mukana vaikutusarviointityössä tai asiantuntijajäsenenä suunnitelmaa valmisteleavassa ympäristöministeriön työryhmässä. Samalla haluttiin selvittää onko riittävää, että tietyt panelistit varsinaisen päätöksenteon tai lausunnon muodostamisen aikaan jäävävät itsensä vetäytymällä päätöksenteosta siinä aihepiirissä, jossa he katsovat mahdollisen esteellisyyden ilmenevän? Näin menetellen he osallistuisivat lausunnon valmisteluun muilta osin.

OM:n vastauksen mukaan virkamiehen esteellisyydestä säädetään hallintolain 27–29§:ssä. Hallintolain mukaan virkamies ratkaisee itse kysymyksen esteellisyydestään. Monijäsenisen toimielimen jäsenen ja esittelijän esteellisyydestä päättää kuitenkin asianomainen elin itse. Esteellinen henkilö ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä. Ilmastopaneeliin kohdistuu lisäksi ilmastolain 16§:n perusteella vaatimus sen riippumattomuudesta.

Puheenjohtajiston kokouksessa ajateltiin seuraavaa. Paneeli kirjoittaa lausunnon Kaisusta, mutta samalla dokumentoidaan, mikä kunkin paneelin jäsenen rooli on ollut Kaisun valmistelussa. Puheenjohtajiston tulkinnan mukaan mahdollinen esteellisyys syntyy silloin, jos henkilö on vaikuttanut suoraan Kaisun linjauksiin. Esteellisyyttä ei synny tiedon välittämisestä päättäjien käyttöön. Paneelin taustatyö lausuntoa varten tai paneelin syksyllä laatima kehikko suunnitelman koostamiselle ei liioin aiheuta esteellisyyttä. On hyvä katsoa jäsen jäseneltä mahdollinen esteellisyys. Jos joku panelisti katsoo esteellisyyttä olevan, se on syytä todeta tässä tai sovitun aikamäärän puitteissa.

Alle on koottu panelistien roolit Kaisun valmistelun eri vaiheissa:

- Kaisun kehikko: Ollikainen, Järvelä ja Seppälä
- Kaisun asiantuntijajäsenet: Ollikainen ja Seppälä
- Kaisuun tuotettua taustoittavaa tekstiä: Airaksinen ja Liimatainen
- Kaisun taustaselvitykset VNTEAS-rahoituksen kautta: Asikainen, Regina, Lanki, Airaksinen, Seppälä, Ollikainen

Päätösesitys:

1. Ilmastopaneeli noudattaa hallintolain esteettömyyssäädöksiä 27–29 §.
2. Ilmastopaneeli toteaa, että se esittää lausuntonsa Ilmastolain mukaisena riippumattomana elimenä, jolloin paneelin jäsenet ottavat Kaisuun kantaa riippumatta taustaorganisaatioiden mahdollisesta kannasta.
3. Jos paneeli tai paneelin jäsen arvioi esteellisyyskriteerien täyttyvän jossain asiakohdassa, pidättäytyy esteellinen jäsen ottamasta osaa asiakohdan käsittelyyn miltään osin.
4. Esteellisyydestä ilmoitetaan 19.5. mennessä.

Jääviydestä ja esteellisyydestä keskusteltiin ja asia kuitattiin käsitellyksi.

Tarkoitus on, että lausunto tulee 30.5. Esteellisyyden pitää astua voimaan ennen tätä. Jos joku kokouksessa katsoo olevansa esteellinen, hänen tulee nyt poistua kokouksesta. Tämän viikon perjantaihin mennessä tulee tehdä ilmoitus omasta esteellisyydestä, jos sellaista katsoo olevan.

b. Taustaselvitysten tilanne

Ratinen kertoi yleistä taustaa lausunnolle. Lausunnossa edellytetään tiivistä ulostuloa. Siksi jokainen voisi nostaa omasta kohdastaan keskeisimmän Kaisusta nousevan viestin. Tavoitteena on 30.5., jolloin toimittajille järjestetään aamukahvivilaisuus. Tilaisuudessa on panelistien pitämiä alustuksia ja lisäksi toimittajat voivat esittää kysymyksiä.

VTT ja LUT, Linnanen

Yleinen tuntuma on, että Kaisussa ei ole sanottu juurikaan toimenpiteitä, miten tavoitteisiin päästäisiin. Jos mietitään konkreettisia toimenpiteitä, öljylämmityksen korvaaminen voisi olla mahdollista esim. pelleteillä. Mutta miten tähän ohjattaisiin käytännössä? Kaisussa on 10 % biopolttoaineen sekoitevelvoite, mutta ei muita toimia. Kiinteistökohtaisesti on yleensä 100 % korvaus, jos lämmitys vaihdetaan. Jos ilmalämpöpumpuissa siirrytään sähkön ja päästökaupan piiriin, tätä voisi olla hyvä pohtia. Rakennuskanta uusiutuu hitaasti, joten kaikki mitä 2030 mennessä halutaan saavuttaa, pitää tehdä vanhaa asuntokantaa kehittämällä. Suuri osa kytkeytyy kaukolämpöön, joka on taas päästökauppasektorilla.

Selvityksestä keskusteltiin.

TTY, Liimatainen

Liikenteen taustaselvitys on liikenteestä tehty raportti. Kaisun päivitettyt päästövähennysmäärät ovat liikenne­raportin mukaisia (strategiassa ne olivat suuremmat). Yleiskuvana kaiken pitää onnistua täydellisesti, mikä ei ole todennäköistä. Kaisu tuo jotain lisää strategiaan verrattuna, mutta kaikissa kohdissa sanotaan strategia sekä jotain vähän lisää. Energiat­ehokkuudessa on vanhojen autojen muokkaus etanoli- tai kaasuautoiksi. Julkisissa hankinnoissa pitäisi huomioida energi­te­hokkuus, mikä on hyvä lisäys. Eniten tuli lisää liikennejärjestelmän energi­te­hokkuuden parantamiseen, esim. kävelyn ja pyöräilyn edistämiso­hj­elma, johon ei kuitenkaan ilmeisesti olisi tulossa rahaa. Pyöräilyn lii­tyntäpysäköinnin kehittäminen oli toinen, mutta enemmän pitäisi ehkä kehittää julkista liikennettä. Kaupunkiseutujen liikennejärjestelmäsuunnitelmat (pk-seudulla) perustuvat ruuhkamaksun käyttöönottoon, mikä on yksittäisenä keinona olennaisin. Tämän voisi mainita lausunnossa jotenkin. Ei voida vain varautua taloudelliseen ohjaukseen, vaan se pitää myös toteuttaa. Lisäksi olisi kannustimien poistaminen yksityisauton käytöstä. Tämä puuttuu Kaisusta.

Selvityksestä keskusteltiin.

HY ja VATT, Ollikainen

Biopolttoainetavoite on todella iso ja siihen liittyy useita riskejä. Olisiko tavoitetta mahdollista keventää sähköisen liikenteen kehittämisellä? Paneeli kiinnitti strategiassa huomioita siihen, että 30 % tavoitetta arvioitaessa pitäisi saada 600 ktoe lisäkapasiteettia, josta puolet tulisi metsästä. Tähän liittyy riski, sillä suuren mittakaavan laitokset eivät tyytyisi tekemään biopolttoainetta risuista, vaan tämä johtaisi ainespuun käyttöön. Tällöin puun hinta kasvaisi ja samalla synnytetään nieluriski. Puusta puristettava biopolttoaine on hyvin kallista ja tätä ei ole vielä nähty kaupallisesti. VTT arvioi, että puusta tehtävää biopolttoainetta tarvittaisiin 300 ktoe. Montako sähköautoa tarvittaisiin tuon määrän korvaamiseksi (tavoite 30 % bio-osuutta polttomoottoriautoissa)? Tuloksena saatavat luvut eivät ole realistista. Tavoitteesta voidaan kuitenkin eliminoida osa ja tarkemmat luvut tarkistetaan Liimataisen kanssa. Entä miltä polttomoottori- ja sähköautojen kannattavuusvertailu näyttää? Tätä katsottiin vertaamalla nykyarvoista kustannusta autosta nykyisellä tai muokatulla verorakenteella. Hankintahinnoissa on iso ero ja se on usein ratkaiseva asia.

Selvityksestä keskusteltiin.

SYKE, Seppälä

Luken selvitys maankäyttösektorista osoittaa, että joustot, joiden varaan on laskettu, eivät ole välttämättä kovin varmallalla pohjalla. Tämä pitäisi huomioida. Kaikkien oletuksien kautta on saatu jotenkin päästövähennys aikaiseksi, mutta jokaiseen sisältyy aika paljon epävarmuuksia. Olisi ehkä parempi suunnitella vähennykset vähän yli kuin juuri tavoitteeseen. Tällöin tavoitteet saavutettaisiin ehkä paremmin. Kulutusta hyödyntämällä voitaisiin saada väljyyttä ja tätä kannattaisi ehkä viedä aktiivisesti eteenpäin. Valittu toimenpidekokonaisuus ja se, millainen vähennyspolku tulee olemaan, tulevat osin Pariisin sopimuksen kautta. Päästövähennyksen pitäisi olla vähintään 90 % 2050 mennessä, ehkä vähän enemmänkin. Viime kädessä Suomen pitäisi jo hyvissä ajoissa olla nettonegatiivinen. Jos tehdään lineaarinen vähennys 90 % tavoitteena, liikenteen osuus, joka nyt tuntuu vaikealta, on myöhemmässä vaiheessa vieläkin vaikeampi. Tämä tuo melkoisia riskejä 2040 jälkeiseen maailmaan. Muissa taakanjakosektoreissa paitsi maataloudessa ja liikenteessä päästään

tavoitteeseen. Koska maatalous ei pääse tavoitteeseen, liikenteen merkitys korostuu. Tämä johtaa sähköön ja sitä pitäisi kiirehtiä ja sen pitäisi näkyä selkeästi voimakkaammin myös Kaisussa.

Selvityksestä keskusteltiin.

JY, Ratinen

Hillintä ja sopeutuminen ja kansalaisten osallistaminen tähän on hyvin vaikea asia. Taustaraportissa on katsottu Kaisussa olevia näkökulmia. Valmistelussa kaikilla suomalaisilla oli periaatteessa mahdollisuus osallistua ja toimien hyväksyttävyyttä tarkasteltiin jo lausuntojen yhteydessä. Nyt nousevat esiin esim. liikenteen sähköistyminen ja kevyen joukkoliikenteen edistäminen. Myös kriittinen näkökulma on läsnä, esim. biopolttoaineen sekoitevelvoitteen kasvattaminen, energiatehokkuuden kasvattaminen rakennuksissa (kosteusriskin kasvu) ja yhteiskuntarakenteen keskittäminen. Kaikilla asioilla on yhteys ja näitä on eritelty arjen ilmastopolitiikan osiossa. Ehdotuksina ovat esim. se, pitäisikö asumista ohjata verotuksellisesti, mikä lisäisi kuluttajan valintaa? (esim. talokohtaiset aurinkojärjestelmät, kotitalousvähennykset) Entä miten valitaan energia, materiaaleja ja laitteita kotiin? Tästä pitäisi keskustella laajemmin ympäristökasvatuskentällä. Ruoka on iso asia ja neljännes päästöistä tulee ruoasta. Paljon tästä liittyy julkiseen ravintotarjontaan sekä ruokahävikkiin. Liikkumisen osalta Trafim tilastoissa on selvä laskeva trendi ajokortin suorittamisessa. Maas-palvelun kehittämisessä helppous ja yksinkertaisuus olisivat tärkeitä. Miten joukkoliikenteestä, pyöräilystä ja jalankulusta saadaan houkuttelevampaa? Tähän liittyy paneelin osallistamishanke, joka ei lausunnon aikatauluun kuitenkaan ehdi.

Selvityksestä keskusteltiin.

c. Lausunnon luonne

Lausunto voidaan tehdä verkossa olevan lausuntolomakkeen mukaan, tai voidaan tehdä perinteinen lausunto. Lomake on tehty niin, että saataisiin konkreettisia ehdotuksia, mutta siinä ei juurikaan pyydetä arvioita Kaisusta. 31.5. on lausunnon viimeinen lähetyspäivä. Lähetetään lausunto 30.5. ja samalla pidetään toimittajille aamukahvit, jossa tästä kerrotaan. Lausunnon kokoaa Ratisen johdolla sama ryhmä, joka on tehnyt taustaraportteja. Kokonainen lausunto olisi hyvä, sillä siinä tulisivat esille asiat, jotka selvästi voivat vaikeuttaa 2050 tavoitteiden saavuttamista. Päätetään, että tehdään lausunto sekä lomakkeen muodossa että perinteisessä muodossa. Lausuntoluonnos yritetään tehdä mahdollisimman nopeasti ja se lähetetään kaikille kommentoitavaksi. Taustaselvitykset tulee lähettää Ratiselle mahdollisimman pian.

6. Osallistamishanke

Järvelä kertoi hankkeen tilanteesta. Nyt esitellään ensimmäisen asiantuntijatyöpajan antia. Langilla oli iso rooli työpajassa ja Ratinen on ollut myös työssä mukana. Työpajoja on hieman myöhennetty alustavaan aikatauluun verrattuna. Toinen työpaja on suunnitteilla syksyllä ja kolmaskin vielä tänä vuonna. Kaikki olisivat toimintatutkimuksellisia työpajoja, jotka liittyvät toisiinsa. Ensimmäisessä käsiteltiin ilmastotoimien terveys- ja hyvinvointivaikutuksia. Toisessa otetaan mukaan harkitusti

myös sidosryhmäedustajia ja termi sosiaalinen hyväksyttävyyys. Kolmannessa työpajassa mukaan tulevat visiot terveys- ja hyvinvointisektorilla.

Teea Kortetmäki esitteli ensimmäisen työpajan tuloksia:

Ensimmäisessä työpajassa osallistujina oli asiantuntijoita ja lähtökohtana olivat strategiassa olevat toimet. Toimien vaikutukset luokiteltiin merkittävyyden mukaan neljään luokkaan ja lisäksi nimettiin tutkimustarpeita. Osallistujat jaettiin neljään temaattiseen pienryhmään. Yleisenä havaintona aihe koettiin hyvin tärkeäksi. Ilmastotoimien terveys- ja hyvinvointivaikutuksia on käsitelty todella vähän. Keskustelu oli hyvin aktiivista ja aikaa oli liian vähän. Strategiassa ei ole juuri lainkaan kulutus- ja ruokateemaan liittyviä toimia, mutta näitä otettiin kuitenkin tarkasteluun mukaan. Vaikutusten vertailu ja merkittävyydsuokkiin asettelu koettiin hyvin haastavaksi.

Tunnistetuille vaikutuksille määriteltiin merkittävyys sen mukaan, onko vaikutus positiivinen, negatiivinen vai molempia, liittyykö vaikutus enemmän terveyteen vai hyvinvointiin (tässä ajateltu laajasti) ja miten yksimielisiä arviosta oltiin (vihreä viittaa suurimpaan yksimielisyyteen). Liikenteen hiukkaspäästöistä ja melun vähenemisestä oltiin yksimielisiä. Merkittävimmässä luokassa olivat myös kasvisvoittoisen ruokavalion lisääntyminen ja puun pienpolton muutokset. Toisessa merkittävyydsuokassa oli paljon asioita, mm. energiaköyhyys, sisäilmaongelmat, eriarvoisuuden kasvu ja liikunnan lisääntyminen. Luokissa 3 ja 4 oli vähiten merkittäviksi koettuja vaikutuksia, esim. helleaaltojen lisääntyminen, tuulivoiman mahdolliset terveysvaikutukset, kivihilestä luopuminen ja digimurroksen eteneminen.

Tutkimustarpeissa mietittiin, mitä ensisijassa pitäisi tehdä. Mitä kivihilen tilalle tulisi energiakäytössä ja mitkä olisivat näiden terveys- ja hyvinvointivaikutukset? Poliittikkatoimien eriarvoistavien vaikutusten tutkimien, systeemitason muutosten vaikutusten ymmärtäminen ja ruokavalio nähtiin myös tutkimustarpeina. Lisäksi keskusteluissa olivat ilmastotoimien eriarvoisuusvaikutukset ja liikennesosiologia. Yhteenvetona keskusteluissa kaivattiin laajaa alaisempaa ja monitieteisempää tutkimusta sekä sosiaalisten vaikutusten todellista arviointia.

Hankkeesta keskusteltiin.

7. Metsäväittämien julkistus

Seppälä kertoi hankkeen tilanteesta. Hankkeessa saatiin yli 20 ehkä merkittävintä metsäalan tutkijaa paperin taakse. Perusilmiöistä ollaan samaa mieltä, mutta eri mieltä voidaan olla siitä, miten asioita viedään poliittisesti eteenpäin. Kun puuta otetaan lisää käyttöön, ei lyhyellä aikavälillä 50 vuoteen asti saada ilmastohyötyjä. Tämän jälkeen kyllä saadaan. EU:n LULUCF-ratkaisussa nähdään, miten EU haluaa viedä asiaa eteenpäin. Siitä, että lyhyellä aikavälillä ei saavuteta ilmastohyötyjä, on selkeä tieteellinen konsensus ja näkemys. Julkistustilaisuuden kulku: väittämiä valmistelleet esittelevät lyhyesti väittämät ja niitä taustoittavaa tarinaa; väittämät käydään läpi ja niistä käydään keskustelua.

Julkistuksesta keskusteltiin.

8. Muut hankkeet

a. Liikenne­raportin julkistus

Jos liikenne­raporttiin on jotain kommentoitavaa, kommentit voi tämän viikon loppuun asti lähettää Liimataiselle.

Raportista keskusteltiin.

b. Uusien hankkeiden käynnistäminen

i. Metsähankkeen jatko: metsätuhohanke: käsittely

Hanke­ehdotus oli esillä edellisessä kokouksessa ja siihen suhteuduttiin myönteisesti. Käsittely siirretään myöhempään kokoukseen.

ii. ”Kuinka paljon ja kenen kanssa” - katsaus päästöjen vähentämistarpeisiin ja toimijoihin: 1,5 ja 2050: alustava keskustelu

Nyt on tehty työtä 2050 tavoitteen tiimoilta. IPCC-työryhmän kanssa sovittiin, että 1,5 asteen tavoitteesta tehdään yhteenvetoa. Siitä työstä ja tästä voisi ajatella lyhyen raportin ja jo suunnitellut workshopit. Se, mitä tehtäisiin ja ketkä olisivat toimijat, yhdistettäisiin systemaattisesti. Lisäksi ovat kestävä­kehityksen YK-tavoitteet. Tällaista tarkastelua ei ole oikeastaan koskaan tehty. Käännettäisiin tämä perusidealle ”Kuinka paljon ja kenen kanssa?”. Nyt tähdättäisiin syksyyn suunniteltuihin workshoppeihin, joissa Sitra olisi mukana. Hankkeesta koostettaisiin raportti. Ei ole vielä katsottu, kuka vetäisi hanketta. Ollikainen koordinoi IPCC-työryhmän kanssa tehtävää työtä. Kaikki halukkaat voivat tulla mukaan. Seuraavaan kokoukseen on tarkoitus tehdä tarkempi työsuunnitelma. Kesäkuun kokouksessa olisi sitten tarkemmat tiedot hankkeesta. Workshoppeihin tulisi kutsuttavia kansainvälisiä puhujia.

iii. Aurinkoenergia & yhdyskuntarakenne: alustava keskustelu

Kopsakangas-Savolainen kertoi hankeideasta. Hankkeen aihe on hieman vaihtunut. Hankkeessa katsottaisiin sähköautoistumisen tarkastelun jatkoa ja tähän voitaisiin kytkeä hajautetun energian varastointia ja tuotantoa. Otsikkona voisi olla esim. sähköautoistumisen ajurit. Ajatuksena on, että katsottaisiin tarkemmin veroratkaisuja liittyen autokantaan ja polttoaineisiin. Kansainvälisesti katsottaisiin, millaista muuta tukipolitiikkaa ja ohjauskeinoja on käytetty ja millaisia riskejä on päällekkäisyyksiin. Mukaan otettaisiin esim. 250 000 sähköautoa ja millaisia lisävaikutuksia sillä olisi, jos nämä toimisivat hajautettuna varastona sähköjärjestelmässä. Tämä mahdollistaisi kotitalouksien aurinkovoimaan liittyvän tuotannon joustavamman käytön. Tai vaihtoehtoisesti ei ole välttämätöntä olla aurinkotuotantoa, mutta voi toimia järjestelmätason joustavuuden elementteinä. Tämä olisi hankkeen perusajatus. Kopsakangas-Savolainen ja Laukkanen toimisivat hankkeen vetäjinä. Tarkempaa suunnitelmaa ei ole vielä tehty.

Aihe koettiin kiinnostavaksi ja siitä keskusteltiin.

iv. Muut hanke-ehdotukset

Jos joku Kaisu-lausunnon taustatöistä olisi sellainen, mistä voisi jatkaa hankkeeksi, tämä kannattaa miettiä tämän vuoden rahan käytössä.

9. Päätösasiat (ilman ministeriöiden edustajia)

Päätösasiat on käsitelty jo aiemmissa kohdissa.

10. Muut mahdolliset asiat

a. Seuraavat kokoukset

Kesäkuun kokous on ti 13.6. klo 12–16. Heikinheimo katsoo kokoustilaa YM:ltä. Jos vapaata tilaa ei ole, yritetään pitää kokous Viikissä.

Elokuun kokous on to 24.8. klo 12–16.

11. Kokouksen päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15:51.